

Не говоріть мені ніц, а ніц! Я маю претензію на Червону Армію, а вже що маю, то маю. Того з мене пріч не візьмуть, з тим посповідаюсь і на лаву ляжу. У нас на зеленій Буковині носять хлопську честь, як крисаню, набакир.

Довго не заходило до нас радянське військо. Вже чуємо — навколо, і там, і онде, і в тих сусідів, і в цих,— скрізь стояли. А до нас — ні.

Румуни повтікали, пан подався за ними, а ми zostалися, наче народжені на світ: куди глянути, як стати? Робимо коло панської землі, мов і за пана. Сподіваємось хліба заробити на зиму, а страшно подумати за такий панський кавалок землі, кожне до нього простягає руки, а ночей не спить, думає і снить.

Коли ото надвечір у п'ятницю — прийшли.

— Хіба це військо? — каже сусіда Гринь.— Я вже різного війська набачився, а такого не чув!

— А чого воно вам не до серця, сусіде? — одказую.— Може, боїтеся за вашу земельку?

— Моя земелька труджена,— бурмотить сусіда,— я не пан...

— А чим же військо не військо?

— Дуже непросте з вигляду,— каже сусіда,— наче студенти академічні. При них і залаятися незручно.

Так говоримо і йдемо до майдану, де зупинилися радниці. Бачте, ідемо просити когось до себе на ночівлю.

— Нащо вам, сусіде, такі ночувальники? — питаю.— Заморока на ґаздівство. Почекайте, може, румунів, з тими хоч рому вип'єте досхочу.

— А ти, злидню, гостити маєш чим?! То до тебе підуть на голодування?! Стидайся запрошувати!

А старший радянський офіцер стоїть і слухає. І ледве помітно посміхається.

— То ви хочете мати гостей на ніч? — питає він мене.

— Ой, хочу! — благаю.— Казала жінка — без гостей і додому не приходити. Вже ми на вас так ждали... Хоч переночуйте в нашій хаті!

— Гаразд,— командує старший,— на ваше щастя, ще не всіх розібрали,— шестеро залилося, згода?

— Спасибі, товаришу офіцере, це на мою бідну хату як сонце гляне, як світ усміхнеться.

— Товаришу мій,— каже тоді Гринь,— може б, до мене хоч самі пішли на гостину? Знайдеться, чим гостити й прийняти. У мене й покій окремий для офіцера...

— А я піду з бійцями,— одказує командир,— можете не турбуватися.

Гей, привів я їх сімох-шістьох солдатів і радянського офіцера до мого подвір'я. Дружина і двійко дітей коло воріт зустрічають нас. Запрошують до хати.

— Бідно живете, ґаздо,— мовить командир, оглядаючи подвір'я,—та нічого, ми теж колись бідно жили, доки царя не прогнали.

— А звідки в мене те багатство візьметься, коли я день і ніч на панській землі роблю? Звідки я хату докрию, коли й снопа околоти не маю? У хлівці лиш вітер свистить, а телицю ще позатого року власними руками одвів на податки. Навіть огорожа круг двору — яка була, та й та од вітру попадала.

Веду хутчій людей до хати.

— Не осудіть, гості, мою господу, бо не вона вас краситиме, а ви її зогрієте, дорогі мої гості...

— В порядку,— каже командир та статечно так скидає кашкета, уклоняється ґаздині своїй,— здорові будьте в хаті, хазяйко!

Сіли вони вечеряти. А в мене одна хлібина в хаті, та й тієї вони не беруть. Натомість — своїм припасом з нами діляться. Жінка окропу нагріла, стали пити чай. І потроху не тільки гості повечеряли, а й ми коло них. Спочатку діти, за дітьми дружина, та й я недурно рота роззявляв. Цілували радянський хліб, їли, не пускаючи й крихти долу.

Поклалися солдати на сон. Попереду зброю свою виладнали, обтерли, змастили. Ми мовчимо, тільки дивимось. Про що питатимеш, коли ще на людей таких не надивишся?

Сплять солдати. Місяць зійшов. А я вдивляюся в обличчя. Тоді вийду з буком на подвір'я, стережу їхній сон. І хочеться мені, щоб і вишня листком не ворухнула, і не кумкали жаби в леваді. Най золотий сон обіймає гостей.

Дружина моя не спить теж.

— Чим, муже, людей потішимо, що такі ми нужденні?

І плаче дружина при місяці.

— Агов,— кажу,— заки нам удосвіта на ниву йти — виперімо солдатам онучки,— онучка в поході велика річ!..

Випрала ми сім пар онучок, сушили на кабиці, моя жінка викачала їх рублем та качалкою, щоб м'які були, як пух. А я чобітки всім витер, а тоді змастив, декому підшив, причепурих. Глянсу навів, наче лаковані. Поставили чобітки в ряд, коло них — онучки. Оце й усе, чим могли прислужитися від щирого серця.

Пішли до схід сонця на поле, не спали й крихти. А нива наша далека, на панських ярах, трудна та неродюча. Переходили панське поле, пухке, оброблене мужицькими руками. Сходило сонце попереду нас, і було нам так гарно, що ми боялися одне одному в вічі глянути,— бігме, не витримали б...

Не знаємо, як і дня доробили.

Надвечір рушили додому. Не чекали, доки й сонце зайде — сподівалися наших гостей застати. Підходимо до села. Зустрічає нас знайомий ґазда.

— Мой, людоньки, що на вас чекає! Мерщій біжіть до двору!

Побігли ми. Нещастя! Двійко дітей залишили. Старшенькій — вісім, а меншеньке тільки повзає. Може, хата згоріла? Але ж вогню не було. Ми з поля побачили б. Біжимо, мало дух з грудей не вийде. Трапляються ще люди.

— А біжіть, біжіть хутчій, бо не встигнете,

— Може, гості наші від'їздять, людоньки?..

Добігли до двору. Люди коло воріт стоять. Наші діти сидять на призьбі, старшенька напуває малу молоком. Жінка моя стала серед

двору та й закам'яніла,— ні рухнутися, ні слово змовити. Та й сам я не знаю, куди трапив.

Тоді старшенька моя й гукає:

— Тату й мамо! Це все наші гості зробили! І вкрили хату! І хлівець полагодили! І огорожу поставили! І корову з панського двору до нас привели! А корова добра-предобра, вона руку лиже.

Ѓаздиня моя як заголосить:

— Ой людоньки, голубоньки! Чого ж ви дорогих моїх гостей та невіддячених із хати пустили?!

І тепер не говоріть мені ніц. Маю претензію. Де їх мені шукати по широкій Радянщині? Як зростити дітей моїх такими, як вони?!